

Moderne fra sør

Dagfin Kjølrsrud
Kristiansand Kunsthall

«Det som har eksistert av sørlandsk kunstmiljø står fattig og ribbet. Dagfin Kjølrsrud var den mest begavede i dette miljø». *Fædrelandsvennens* dramatiske nekrologord lille julaften 1974 står ikke i forhold til det som skulle vise seg å bli kunstnerens renommé i tiårene etter at han døde 44 år gammel. Like før hadde Kjølrsrud begynt å planlegge sin debututstilling i Kunstnerforbundet. Da den åpnet et drøyt år senere, var det som minneutstilling. God kritikk, innkjøp både av Rolf Stenersen og Nasjonalgalleriet og mange års deltakelse på Høstutstillingen til tross, kristiansanderen med den lille produksjonen av skulptur og grafikk endte som en fotnote i etterkrigskunsthistorien.

De siste årene har imidlertid hans bysbarn Jan Freuchen inkludert Kjølrsrud i to utstillinger han har kuratert, og nå har Kristiansand Kunsthall åpnet en bred presentasjon der Kjølrsrud selv ønsker velkommen i form av den uttrykksfulle skulpturen *Selvportrett med skulderparti*. At kunsthallen er det nye navnet på lokalene til byens kunstforening gir utstillingen en ekstra dimensjon: Minneutstillingen i 1976, som inneholdt det meste Kjølrsrud hadde laget, ble også vist i kunstforeningens daværende lokaler. Dagens utstilling er delvis en rekonstruksjon og bærer slik sett også preg av vår tids interesse for utstillingshistorie.

Kunsthallen kaller Kjølrsrud «en av de mest markante billedhuggerne vi har hatt i norsk etterkrigskunst». Dét er en overdrivelse. Men utstillingen er en betimelig relansering av en sørlandspioner som har krav på interesse også utenfor egen landsdel. Om han tilbrakte de siste 15 årene av det i Kristiansand, var Kjølrsruds liv samtidig uvanlig internasjonalt: Etter ett år på kunst- og håndverksskolen i Oslo tilbrakte han flere ved akademiet i København. Deretter reiste han i Hellas og Tyrkia og hospiterte ved akademier i Italia, Nederland og Belgia. Stille ut gjorde han i alt fra Romania til på Island.

Titler som *Afrikansk mester* og *Biafra* forteller at Kjølrsrud beholdt interessen for en større verden. Med seg hjem tok han også modernistiske impulser som er sterkt til stede både i skulpturen og grafikken hans. «Det ligger like mye av Marinis voldsomme kraft som Giacomettis dirrende nerve i disse skulpturene», har Gunvald Opstad, i mange år Kristiansands ledende kulturjournalist, skrevet om Kjølrsruds røffe, dramatiske hovedverk, deriblant *Slaktescene* og *Eventyrfortelleren*. Men om Kjølrsrud ofte stiliserte og abstraherte menneske- og dyrekroppene han jobbet med, lagde han sjelden helt nonfigurative arbeider. Det eksistensielle og ofte sterkt ekspressive ved dem understrekes av Kjølrsruds venn, forfatteren Øystein Lønn, hvis bronsehode er ett av mange på utstillingen: «I sin kunst formulerte han sine grunnleggende følelsesmessige holdninger».

Kåre Bulie

Vandring i mørket

Thomas Falstad
«Lost Wanderer», The Boiler Room, Oslo
«Edge of Orion», NoPlace, Oslo

Thomas Falstads parallelle utstillinger i henholdsvis The Boiler Room og NoPlace tar betrakteren med til et mennesketomt univers der tid og rom er i oppløsning. Utstillingene viser ett tredimensjonalt verk hver og består ellers av til sammen tre malerier, samt arbeider fra den omfattende serien «Ceromancy». Kjølige farger og dramatiske kontraster mellom lys og mørke er gjennomgående trekk ved verkene, som alle er produsert i 2012.

«Ceromancy» består av arbeider på 30 x 40 centimeter, og presenteres på begge visningsstedene. Hvert bilde er laget ved at en påbegynt oljetegning er dyppet i flytende voks, for så å bearbeides videre. De ulike lagene som oppstår, gir motivene dybde idet deler av dem tilsløres, mens tegningen og strukturen i den utstrøkne voksen kommer i forgrunnen. Tittelen på serien viser til en type spådomskunst der man tolker nettopp voksstrukturer for å se inn i framtiden. I Falstads arbeider blir tilskueren den som tolker, idet man kikker inn i de ulike tablåene. I ett bilde ser vi for eksempel omrisset av en egyptisk sfinx satt inn i et kaldt, blått landskap, mens man i et annet finner en naken arkitektonisk konstruksjon. Noen av bildene avslører ansikter, som fra gamle fotografier, der deler er svidd bort av et kraftig lys.

I det 17 kvadratmeter store galleriet The Boiler Room havner betrakteren i sentrum av utstillingen «Lost Wanderer» og blir selv hovedperson i fortellingen om det ensomme mennesket på vei gjennom et postapokalyptisk landskap. Tittelen til det store og nesten abstrakte maleriet *Quest* styrer assosiasjonene mot et mektig berg som skal bestiges, men bildet overlater likevel mye til fantasien. I ett av vokstablåene stråler et himmelstrebende spir et guddommelig lys utover over golde fjell. Kanskje finnes det fortsatt håp for en ny begynnelse?

I NoPlaces røffe og mørke lokaler får Falstads arbeider en mer dyster karakter. To malerier på rundt 2 x 3 meter dominerer, og i disse skjer det mye. Som i serien «Ceromancy» fremheves oppløsning av tid og rom, en fornemmelse av at bare ruinene gjenstår av menneskehetens æra.

Det ligger et suggererende alvor over både «Lost Wanderer» og «Edge of Orion». Likevel oppleves undergangstematikken og enkelte av elementene i motivene som litt forslitte. Undertegnede får stadig assosiasjoner til diverse uttrykk innen fantasy-sjangeren.

Det som likevel løfter utstillingene til noe annet enn det man har sett før, er de tredimensjonale arbeidene. Verket *Untitled* ser ut som et lite bord, der en parallelogram-format bildeflate utgjør bordplaten. Motivet i maleriet er igjen et sterkt lys som stråler bak tunge, mørke skyer. I flatens ytterkant er det på naivistisk vis skåret inn små merker – som spor etter en ukjent mystisk makt. Noen av symbolene er gjenkjennbare, andre ikke. Bordbena, festet skrått til flaten, består av brukne bjelker, tilsynelatende hentet fra en kondemert bygning. Hele arbeidet har en patina som om det var fra eldre tider. Også i *Polygon Window* er det lyset bak skyene som danner motivet. Her er billedplaten redusert til et triangel, gjennomført av en bjelkekonstruksjon. Disse underlige sammenstillingene av maleri og skulpturelle elementer er uhyre presist laget. De står ut som genuint troverdige og urovekkende og utgjør utstillingenes tyngdepunkter.

Silje R. Hogstad

Et kraftfullt øyeblikk

Theo Ågren, Bjørn Hegardt
«Point of No Return»
RAKE Visningsrom, Trondheim

Tilsynelatende er det denne gangen litt skuffende å runde inngangshjørnet på RAKE – det knøttlille og vindskeivt herlige visningsrommet som åpnet i Trondheim for ett års tid siden. Jeg ble i forkant konfrontert av en apokalyptisk utstillingsplakat som fremstilte et sort hull som øyensynlig var i ferd med å sluke alt av omkringliggende stjernemasse. Utstillingens tittel understøtter også et dramatisk subjett: «Point of No Return». Jeg hadde derfor høye forventninger til kunstnerne Theo Ågren og Bjørn Hegardt.

Men her er ingen sorte vegger, svevende krysstallkuler eller lysslukende illusjoner. Kun et enkelt trebord, med to tilhørende stoler. Et pappkrus later til å ha sunket ned i bordplaten, og over denne tilsynelatende konvensjonelle scenen – opp mot taket – reiser det seg en kaotisk konstallasjon av interiørgjenstander: noen skuffer, en bok, en paraply, salt- og pepperbøsser, en krakk, en stol, en bordlampe, noen nipsgjenstander. Ansamlingen tilspisser seg ned mot bordet og ender opp i en elektrisk vifte og en kontorlampe. Seksten lyse felt er i tillegg projisert på den ene veggen, som samlet ligner et blekt vindu, en påminner om at det utenfor dette romlige interiøret befinner seg en by – et virkelighetens eksteriør.

Som eneste bevegelige element dreier den elektriske viften frem og tilbake. Resten av installasjonen insisterer på noe statisk: Et frosset øyeblikk som oppleves i nåtid, men som likevel har unnsloppet tiden. Etter hvert som denne tidskollapsen åpenbarer seg, forsterkes også installasjonens stramt komponerte romlighet. Det som i begynnelsen virket tilfeldig sammensatt og retningsløst flytende, skifter karakter og blir en tornado av tomgods. Det knusende dragsuggets krefter fusjonerer tilsynelatende alt. Dette siste understrekes av måten de mange bruksgjenstandene og hverdagsartiklene er delt i to, for så å bli montert på hver sin side av en ny gjenstand.

Ågren og Hegardt kommenterer her en forestående forandring i RAKES nærmiljø. Den sørlige delen av Trondheim sentrum skal visstnok omstruktureres: Boligstandarden skal opp, trafikken skal ned. Dette løftet vil – på tross av gode intensjoner – også få leieprisene til å stige. I en slik prosess feies sosiale forskjeller og kontraster mellom rik og fattig bort, til fordel for en effektivisert, fusjonerende og fremtidsrettet byplanlegging. «Point of No Return» – der vi nettopp ser et innbodd hjemskarakteristiske artikler bli sugd ned i en bunnløs take away-kopp på en pregløs bordplate – peker slik mot de virkningene som en urban gentrifisering medfører, og ikke minst det tomrommet som erstatter et variert byrom, like blekt og flatt som vinduet som er projisert på visningsrommets vegg.

Jeg vet ikke lenger hva jeg på forhånd hadde forventet, men Ågren og Hegardts romlige bevissthet, effektive symbolikk og detaljerte håndverk klarer her å angi en uoverskuelig kulturelt fenomen, effektivt materialisert i én konsis installasjon. «Point of No Return» befester de to kunstneres evner, samtidig som den markerer at RAKE til nå har vist tre svært gode utstillinger på rad.

Gustav Svihus Borgersen

Theo Ågren og Bjørn Hegardt: *Point of no Return*. Foto: RAKE Visningsrom

Dagfin Kjølrsrud: *Afrikansk mester*, 1963. Foto: Kjartan Bjelland

Thomas Falstad: *Polygon Window*, 2012, vist på NoPlace.
Foto: Elizabeth Higson